

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
**CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIIUM,**
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS
PARTICULAM XLIII,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
**M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,**

ELOQU. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQ. TT. NEC NON R. SOCIET. SC. UPSAL.
MEMBRO,

Publicæ honorum censure submittit

CAROL. PET. LINDAHL,

Vestrobotnienfis.

IN AUDITORIO MAJORI die I Martii
A. MDCCXCVII,

Horis ante meridiem consuetis.

ABOÆ, Typis FRËNCKELLIANIS.

13.

THESES RESPONDENTIS.

THESIS I.

Quamvis virtutem sua natura a vitio distinctissimam esse, facile perspiciatur; interdum tamen non admodum magno, nec omnibus valde perspicuo discrimine & intervallo direntæ a quibusdam vitiis esse quædam virtutes videntur: unde sæpe errore hominum vitia virtutum laudes ferunt, virtutes in vitiorum reprehensionem incurrunt.

Thes. II. Licet in vita civili, tritum illud: *summum jus summa injuria*, sæpe locum habeat: si tamen ad forum Philosophiæ res deferatur, probari haudquaquam potest.

Thes. III. Si virtuti, quod meretur pretium, tribuere volumus; statui debet, virum vere bonum, nullo, quamvis magno emolumento, in fraudem ac alia quævis facinora impelli: in quæ contra improbus sæpe parva mercede concitatur.

Thes. IV. Fatendum quidem est, vehementiores, quæ nos ad agendum impellunt animi commotiones, morale quoddam pretium per se actionibus nostris conciliare non posse; sed illum tamen indolis humanæ ignarum esse habendum putamus, qui omnis generis affectus comprimendos esse, existimat.

Thes. V. Omnium, quibus homines abripiuntur affectuum, nullus fere invidia est tetrior; hominesque scelerati, sæpe de vitiis suis gloriantes, vix tamen aliis suum invidiæ audent æstum confiteri.

Thes. VI. Religio maxime est necessaria, vel quia homines ad Leges justæ & injustæ, æqui & iniqui observandas, paratiores reddit.

Thes. VII. Debitam Religionis parentibusque reverentiam habere, a teneris ut discant pueri, necesse est, si Magistratui legibusque eos invenire velimus obtemperantes.

Thes. VIII. Religio, quæ medio quod dicitur ævo Europam tenuit, paganismo vix erat præferenda,

quam quæ hic docentur, scimus (767). Quo igitur anno ille Wittemberga domum redierit, definire haud valemus: quod enim Auctor noster (Editionis *Nettelbladiana* p. 82 nostræ p. 34) ad a. 1522 hoc referre videtur, id ex minus accurata Textus sui constitutione provenit; quem pluribus consultis codicibus, ac Academico imprimis diligentius examinato, ipsoque etiam nexu orationis perpenso, ita constituendum jam judicamus, ut post verbum *admonuit* punctum apponatur, subsequencia autem verba (anno *Dni* 1522) ad sectionem sequentem (*Illustrissimis Dominis &c.*) referantur (768).

Porro seriem primorum Episcoporum Evangelico-Lutheranorum, qui Dioecesi Aboënsi præfuerunt, ad ductum Auctoris nostri percurremus; quorum ordinem duxit

MARTINUS SKYTTE.

Ab Ecclesiæ suæ Capitulo hunc fuisse *electum & vacatum*, licet Regis commendatione & auctoritate intercedente, num credere debemus? An a Rege solo nominatum & constitutum? *In feriis certe trium Regum*, (i. ut habet TEGEL l. c. p. 184, *die 5 Januarii*) ex mandato Regis, *Strengnesiæ*, cum duobus aliis Episcopis *Electis*, a *Petro Magni*, Episcopo Arosiensi, *consecratus fuit*. Jam igitur antea fuerit electus, necesse est. Die autem 12 ejusdem mensis Rex fuit coronatus. Cfr. TEGEL l. c.

Q q q q

(f) Noë

(767) Quæ MESSenius, Chron. Finl. Rhythm. pag. 75 fqq. habet; (nam in *Scondia* ejus meminisse non reperimus) hinc esse illa quoque hausta, facile patet.

(768) Accurate loquendo, non ante a. 1523 *Christiernus* cum suis penitus fuit e regno Sveciæ profligatus. Si igitur Auctoris verba rigide explicamus, novum forte hinc oritur argumentum suspicandi, Chronologiam suam toto anno esse veritate seriore? Cfr. supra p. 660 sq. notæ 755, 756.

(f) Notum est, hoc tempore in Finlandia nonnisi duos fuisse *Legiferos*, *Fenniae* scil. *Borealis* & *Fenniae Australis* (ad cujus provinciam etiam *Tavastia* pertinuit). Cum igitur Patrem Episc. *Martini* Legiferum fuisse *Tavastiae* Auctor dicit, intelligendus est sine dubio *Legifer Vi-carius*, cui potestatem juris per partem hanc provinciae suae suo loco dicendi, Legifer *Fenniae Australis* demandaverat? An ille fuit *Jacobus Petri* (*Jeppe Pebrsson*) de quo supra p. 642, not. 705, & p. 638. not. 713 commemoravimus? (769) quique idem ille fuisse videtur *Jacobus Pebrsson de Pidkala*, *Legifer*, qui inter membra *Fraternitatis Primum Regum* comparet (supra p. 477)? *RHYZELIUS* certe (l. c. pag. 343) confidenter patrem nostri hunc eundem fuisse asserit *Jeppe Pedersson af Porkala* (utrum rectius quam quod *Registrum Eccles. Ab.* exhibet, de *Pidkala*, illud praedium Ecclesiae *Lampis* in *Tavastia*, hoc Ecclesiae *Siundo* in *Nylandia*, non dicam?); sed quo auctore, nescio. Mirum autem putes, Auctorem nostrum non prodere nomen viri in patria honorati, qui parens fuit Episc. *Martini*, fautoris & benefactoris sui, in cujus laudibus celebrandis haud segniter versatur. Ceterum e nobili familia *Skyttiana*, in his oris & antiqua & celebri, viros haud pau-

(769) Mentio quidem fit a. 1455. *Jacobi Pedersson*, Officialis *R. Caroli*: an vero hic idem fuerit, non dixerim? Verba literarum judicialium *Caroli Mattsson* Judicis Territorialis *Nylandiae Orientalis*, habent: „Then tidh jak Tingh hölt med almoghen i Pyttis Sokn --- 1455, fre-daghen näst son St. Anders dagh, ärlighom manne *Jeppe Paddersson*, minns nadugh Herre Konungh. *Karls* embidzman här i landith, ok slerom godhom mannom, *Bothe Benktson*, *Andris Jonisson* ok *Pæder Rook* a wapn, närwarandhe, &c.“ (*Regist. Eccles. Ab.* Fol. 160). Certius videtur, nostrum fuisse qui in literis Consulum & Senatus Urbici Aboensis a. 1466 datis, vocatur *ärligh ok velbyrdugh man Jeppe Paddersson* (ib. fol. 276).

paucos cum civilibus tum ecclesiasticis functos muneribus, hac & superiore ætate floruisse, reperimus (770).

g) De Schola *Aboënsi* supra aliquoties commemoravimus (cf. p. 281, not. 188, p. 282, not. 189, p. 427 not. 386, p. 560 sq. not. 587, pag. 596 not. 649). Præter Cathedralē autem illam, etiam aliam apud Monachos *Dominicanos* floruisse vel inde liquet, quod inter Fratres *Conventus Aboënsis* a. 1418 numeratur *Nicolaus Olavi, Lector Sententiarum* ibidem (in Litt. Cœnobii *Nådendal*). *Raumenfis* ante hæc tempora mentionem factam haud quidem reperimus, quibus sub nomine *Collegii Raumenfis* inclauditur: ipso tamen Monasterio *Franciscanorum* in ea urbe condito, multo juniorem non fuisse, putamus (772).

Q q q q 2

MESSE.

(770) Cfr. supra pag. 605 not. 661. Sic *Gerikø Skytte* in literis *R. Magni* de piscatura Episc. Aboënsis in *Lammås*, datis *Kumo* anno 1348 die b. Scolastice virginis, vocatur *Fogdhe j Osterlandm. Reg. Eccles. Ab. Fol. 109 & 164. Henricus Skitte* ante a. 1441 Præbendam habuerat *Corporis Christi* (adeoque *Tavaastianam* familiam cognatione attigisse videtur, cf. supra p. 430, not. 389); *Laurentius Skötta* a. 1441--1450 *Canonicus* audit *Aboënsis*, & a. 1441 simul *Curatus in Hattula* (Litt. Cœnobii *Nådendal*), anno autem 1442 *Curatus in Perna* (Nyland.), ac a. 1454 *domum S. Henrici Aboæ* inhabitasse dicitur (*Herr Laurens Skytta som j sancte Henriks gaardh sitther*). Vid. *Reg. Eccles. Ab. Fol. 215, 149, 143*. Præterea in hujus ævi monumentis occurrunt *Menichinus Skytte* a. 1378; *Benedictus Skytte* a. 1423; *Haquinus Skytte de Linnunpää* (*Linnunpää*) a. 1429 sqq. cujus uxor fuit *Truda de Linnunpää*, postea nupta *Laurentio Bartholdi, Lasse Bertilsøn*, Armigero, quæque avunculum habuit *Magnum Diekn*; *Carolus Skytte* a. 1439; *Paulus Skytte*, armiger (cujus uxor fuit *Ragnilda*, filia *Petri Dani, Ragnild Peder Danfkes dotter*) a. 1466, &c. (l. c. Fol. 249, 230, 210, & Litt. Cœnob. *Nådend.*). Omnes tamen hos ad eandem pertinuisse gentem, non assererim.

(771) Cfr. *RHYZZELIUS* *Monasteriol.* p. 299.

MESSENIUS (772) & post eum RHYZELIUS l. c. docent, *Martinum* nostrum post reditum ex peregrinatione Italica & Germanica (RHYZELIUS addit *Gallicam*), primum factum fuisse *Priorem* Coenobii Sigtunensis, & inde *Visitatore* *Dominicanorum generalem* (s. ut Auctor noster habet *Vicarium totius ordinis Prædicatorum*) in Svecia. Auctor, qui *Priorem* fuisse non significat, (rem per se claram existimans?) post aliquot annos (ex quo redierat) factum docet *Vicarium* generalem ordinis sui, cui longo tempore præfuit: num hoc recte dicere potuit, si ante annum 1522 (quo a Rege, Norvegum deponente Robertum, designatum fuisse MESSENIUS auctumat, *Scand. T. X. p. 23.*) ei officio præfectus non fuit? Occulte *Luthero* (monachis indignantibus), favisse addit MESSENIUS (773); quod cum Regi innotuisset, hoc ei Episcopatum meruisse; quem suscipiens licet Papæ obedientiam promississet, fidem tamen non servasse (774). Quæ nihil habent admirationis.

b.) Reformationem Ecclesiæ Fennicæ sub hoc Episcopo peractam, describit etiam MESSENIUS l. l. c. c. Qui licet in plerisque Auctorem nostrum pressio pede sequatur; quædam tamen, ex ingenio pleraque, nec sine sensu indignationis

(772) *Chron. Rhythm. Finl.* p. 47, *Scand. T. X. p. 23.*

(773) *Chr. Rh. l. c.* Dubitanter *Scand. l. c. p. 24.* „*Martinus*, nobilis genere Finlandus, Monachorum Prior Sigtunensium & Vicarius per Scandiam totius Ordinis Dominicani generalis, quod Lutheri causæ magis quam antecessor, (*Ericus, Electus*). „*fortassis videretur favore, Finlandis Superintendens assignatur.*“ RHYZELIUS Wittembergæ, dum peregrinaretur, Lutherum audivisse addit; cujus placitis amicum si jam tum sese prædiderat, vix a Monachis Dominicanis Coenobio & Ordini suo per totam Sveciam præfectum fuisse, credas?

(774) *L. l. c.* Cum ritu moreque Catholico fuisset consecratus, veteribus legibus nondum abrogatis, facile patet, cum Pontifici fidem non

tionis prodito, addit. Neque vero omnia sua judicia fundamento carent. Mox post celebratum Concilium Örebroënse, atque ad præscriptam ibi normam, inprimis anno proxime sequente 1530, Episcopum opus fuisse aggressum, & fidem veterem expulisse, narrans, idem contendit Canonicis atque multis Curatis Ecclesiarum ruralium reluctantibus hoc contigisse; quod facile credi potest. Vix autem aliis nixus fuit testimoniis, quam Auctoris nostri de censu, redditibus Canonorum & Cleri imposito, illorumque prædiis ærario sensim adjudicatis, narratione; interpretationibus & conclusionibus malignis aucta? Suspicionem hanc auget nostram, quod eosdem ut reformationis negotio oppositos recenset Capitulares, quibus mortuis Auctor noster hæc munera cessasse, simpliciter tradit. Porro itidem affirmat MESSENIUS, Episcopum (quem ipsum vitam egisse cœlibem libenter observat) *contentum modica reddituum suorum portione annuorum, ex reliqua, sub D. Lutheri & Philippi disciplina VIII sustentasse alumnos; quorum opera, domum Witeberga deinde reversorum, tota sensim Finlandia Lutheranismum fuit amplexa* (Scand. l. c. p. 24). Etiam hanc rem paullo aliter Juulsenus; qui primum non dicit Episcopum ex suis fortassis subsidia juvenibus literarum studiosis peregre versantibus præbuisse; deinde, non Wittebergam tantum missos, sed *ad exterarum nationes* (adeoque alias etiam sine dubio Germaniæ Academiæ adeundi potestatem habuisse) significat. Cum Auctor noster

Q q q q 2

asse-

potuisse non obligare. Addit vero RHYZELIUS, idem hoc docens, nostrum anno sequente, in Concilio Örebroënfi, juramentum suum revocasse. Regique reddidisse; quod suo loco relinquimus. Præsentem certe in eo Concilio fuisse, (quod tamen MESSENIUS *Chr. Rhythm.* l. c. affirmat), non apparet; nec Decretum Örebroënse nomen ejus præfert. Cfr. TEGEL l. c. p. 216. Neque necessarium fuisse, ut fidem Papæ datam solenniter rescinderet, putes.

asserat, Episcopum habuisse adhuc apud Collegium suorum
 Canoniorum illam jurisdictionem, ut conferret studiorum
 subsidia adolescentibus idoneis ad humaniores artes perdiscen-
 das; et mox addat, hos ad studia fuisse peregre mis-
 sos, eo procurante: Rev. RHYZELIUS scribit „Konungen - - lät
 „honom“ (Episcopum) „icke allenast behålla the gamla
 „Biskopsinkomsterna; utan ock låmnade honom fri dispo-
 „sition öfver alla the rentor, som varit Collegio Canoni-
 „corum tilhöriga; dock med thet förord, at han, för en
 „vis summa therat skulle - - vid the utländska Acade-
 „mier, helst Wittenberg, underhålla 8 qvicka Finska Stu-
 „denter.“ Utrum talem conditionem Rex ei præscripse-
 rit, nos quidem nescimus; ex redditibus autem his eccle-
 siasticis tributum non exiguum ærario simul fuisse penden-
 dum, mox videbimus. Certe VIII simul Wittembergæ
 sustentatos fuisse literarum studiosos Fennos, non reperi-
 mus; neque hoc postulasse Regem, aut Episcopum con-
 stituisset, putamus. Neque de aliarum Canoniarum sti-
 pendiiis, nisi vacantium, potuisse Episcopum disponere,
 certum est; quum Canonicis, qui in munere essent, non
 minus quam Episcopo, Auctore nostro teste, redditibus
 suis per dies vitæ frui concederetur, præter eam partem
 quam Rex ærario vindicavit, ex qua certe nihil ad juve-
 nes studiosos sublevandos decerptum fuit. Putamus igitur,
 hanc veram esse & Auctoris sententiam & rei ratio-
 nem, licuisse adhuc Episcopo nostro, (Rege hanc ei pot-
 estatem permittente) partim ex redditibus sustentationi ado-
 lescentium studiosorum olim jam tributis (775), partim ex
 illarum redditibus Canoniarum & Præbendarum, quarum
 possessores ultimi morte decederant, stipendia juvenibus
 quibusdam ingenii felicioris (quorum VIII Auctor recen-
 set)

(775) Cfr. supra p. 561 not. 587; p. 599 sq. not. 651; & p. 619 not. 678.

fet) ad studia sua persequenda sensim præbere (776): sed quæ benignitas postea cessavit, non sine gravi rei literariæ Fennicæ jactura. Utrum de suo Episcopus aliquid peregrinantibus his popularibus dederit, omnino nescimus.

i) Ne credas, simul hos omnes fuisse in Germaniam missos ibidemque sustentatos; sed sensim exteras oras adierunt: ut ex sequentibus apertum erit. Neque aliud dicit Auctor. Cæterum de fatiis plerorumque horum virorum, pro sui temporis apud nos conditione doctissimorum, atque de Ecclesia atque literis nostris meritisimorum, Auctor nonnihil postea commemorat. *Canutus Johannis*, natus in *Eura-Aminne* (parœcia Satacundiæ inferioris), *Magistri* honorem Wittemberga sine dubio reportavit. Anno jam 1541 Canonicum, simulque Pastorem fuisse Urbis Aboënsis, reperimus: quo munere fungenti (circa a. 1550 vid. p. 40 & 43) ei, una cum M. *Michaële Agricola*, Visitationis Episcopalis officium, loco senis Episcopi *Martini*, fuit commissum; neque hoc tantum, sed etiam a. 1556 a R. *Gustavo* in Rusiam missum, pro salvo conductu Legatis Regiis, illuc profecturis, a Magno Principe Russorum impetrando (777). Inde, a. 1563 in locum Pauli Juusteni ad Episcopatum Wiburgensem fuisse admotum discimus

(776) Illustrant rem literæ *Michaëlis Agricolæ* (in Monumentis Palmisköldianis legendæ) de quibus infra, datæ Wittembergæ d. 20 Aug. a. 1537, quibus apud Regem de Præbenda S. Laurentii supplicat. Ac idem tamen in Libello rationum Ecclesiæ Cathedralis Aboënsis R. *Gustavo* exhibito (de quo sæpe commemoravimus) ipse dicit, Præbendam S. *Bartholomæi* sibi ex Germania reduci, ab Episcopo *Martino* fuisse in subsidium collatam, ac priori suæ illi Præbendæ (S. *Laurentii*) additam.

(777) Nob. VON DALIN, qui eundem (male) vocat *Archipræpositum Aboëensem*, missum fuisse Muscoviam cum instrumento pacis dicit, ut

mus (supra p. 45; cfr. *Folia Hebd. Aboëns.* a. 1793, No 1, p. 1.): ubi sequente anno obiit (ut infra docebitur).

Thomas Francisci, cognomine *Keyoy* (?) *Raumæ* natus, Magistri honore Witembergæ ille quoque ornatus fuit; unde rediens, Rector Scholæ Aboënsis fuit constitutus (circa a. 1535?), de qua reformanda & docendi modo ibidem egregie emendando, insignia ejus fuisse merita, infra videbimus. Factus Pastor Ecclesiæ *Kyroënsis* in Satacundia superiore (*Tavaft-Kyro*), a. 1546 e vita abiit, ut narrat Auctor p. 37. (778).

Simon Henrici Wibargius (quæ appellatio Wiburgi natum fuisse prodit; *Henricus Simonis* in *Chronico Finland. Rhythmico* MESSERI p. 49. male vocatur), redierat ex Germania (circa a. 1538, eodem fere tempore quo *Micbaël Agricola*) prima vice, triennio fere post reditum *M. Thomæ Francisci*. A. 1543 rursus Witembergæ versabatur, Magistri jam auctus nomine; ad quam vero deinde translatus fuerit in Patria stationem, aut ubi obierit, (quod a. 1545 evenisse, Auctor noster p. 37 prodit) rescire non potuimus. *Virum in bonis artibus apprime doctum & in*
Theo-

aptissimum qui experiretur in quantum fidere spei oblatae liceret. *Svea Rikes Hist. III Del. I B. 8 C. 126. p. 457.*

(778) In *Actis Palmstöldianis*, N. XIV, Tom. LVIII, *Finl. och Tavaft.* p. 95 sqq. occurrunt Annotationes quædam memorabiles rerum gestarum in oppido *Raumo* & alibi (inter a. 1536 & 1563); quas, cum ad illarandas res Fennicas hujus temporis non ineptæ sint, apponere hic placet:

„Ego *Henricus Matthei Raumoënsis* (ut conjicio ex relatione aliorum natu grandiorum) sum natus anno &c. 1536 vel potius 1535 circa „ferias Rogationum.“

„Anno Dni 1536 combusta est civitas *Raumæ* ex incendio casuali.“

„A:o Dni 1537 combusta est curia sacerdotalis ibidem.“

Theologie studio feliciter exercitatum, Auctor hunc popularem atque fautorem suum vocat.

R r r r

Martii.

„Eodem anno grassata est pestilentia acriter fatis in oppido Rauma, adeo ut mortui sint 200 homines.“

„Eodem anno *Nicolaus Thomæ Öfveråminnensis* (leg. *Effraåminnensis*) ex *Lavila* natus, ordinatus est ad officium sacerdotale in professo, sanctorum Angelorum.“

„A:o D:ni 1533 die Translationis S. Henrici (h. e. die 18 Junii) expulsi sunt Monachi cum sua mala larva (an *caterva*?) in malam crucem de *Claustro Raumensi*, quod ex gratia Regiæ Majestatis facta est curia sacerdotalis.“

„A:o D:ni 1539 adauctum est tributum Regiæ Majestatis in oppido Rauma in 200 marchis; antea vero fuit 80 marchæ.“

„A:o D:ni 1542 obiit Dn. *Andreas Sassi*, Rauma.“

„Eodem anno obiit Dn. *Andreas* Canonicus, pie memorie, Rauma.“

„A:o D:ni 1545 obiit Dn. *Paulus Henrici Barni* (?) Rauma.“

„A:o D:ni 1546 obiit Dn. Magister *Thomas Francisci Keijoiij*, Raumenfis.“

„Eodem Anno obiit Dn. *Nicolaus Thomæ*, Oecoromus id temporis Aboënsis.“

„A:o D:ni 1545 obiit D:nus Magister *Sveno* Canonicus, pie memorie, Wiburgenfis.“

„A:o D:ni 1546 combusta est civitas Aboënsis ex incendio casuali, 21 Maji, (leg. Martii), Dominica Reminiscere.“

„A:o D:ni 1547 obiit Mag. *Johannes* Præpositus Aboënsis, felicis memorie.“

„A:o D:ni 1549 obiit Dn. *Matthias* Sacellanus Raumenfis & institutor (institutor) juventutis ibidem, in vigilia divi Erici.“

„A:o D:ni 1540 obiit Dn. *Matthias Remer*.“

„A:o D:ni 1551 obiit Dn. *Martinus* Episc. Aboënsis die Silvestris.“

„A:o D:ni 1557 obiit Reverendus in Christo Pater Mag. *Michaël*, Episcopus Aboënsis.“

„Eod. A:o obiit *Sigfridus Bartalli* Borgenfis, Pastor Ecclesiæ Öfveråminne (*Effra f. Eura-åminne*).“

Martinum Teittum, Magistri nomine ex Germania reportato, juniorum Principum Regionum (ex secundo R. Gu-
stavii conjugio natorum) institutioni adhibitum, a. 1545
decesisse, Auctor docet (p. 37.). Num hic parens fuit il-
lius.

„A:o D:ni 1551 depulsi sunt cives Raumenfes ad Helsingforsiam.“

„A:o D:ni 1555 inchoatum est prelium (bellum) Ruthenorum &
Svecorum, *Jacobo Baggen* ductore.“

„A:o D:ni 1555 constituti sunt duo Ordinarii (Episcopi) in Finlan-
dia, alter videlicet Mag. *Michaël* ad Abo, (alter) *Paulus Juslenus* ad
Wiburgum.“

„A:o D:ni 1557 repulsi sunt cives Raumenfes & Ulfshyenses a Hel-
singfors denuo ad sua priora habitacula.“

„Eodem anno obiit *Ericus Torkelli* Raumenf.“

„A:o D:ni 1356 adveni ex Forsia Wiburgum, circa ferias Philippī
& Jacobī; Julii 9 anno promemorato coepi hospitari apud Laurentium.
Andræ Keiffve; anno vero 1559 Julii 22, quæ est Mariæ Magdaleneæ,
coepi hospitari apud Dn. Ordinarium M. *Paulum*.“

„A:o D:ni 1557. constituebar a Rectore *Laurentio Biure* (?) in Col-
laboratorem.“

„Anno 1549 assumpsi (licet indignus) sacros ordines.“

„A:o 1560 constitutus est Dn. *Olaus Sigfridi* in Rectorem Scholæ
Wiburgensis, Augusti 13, egitque Rectoratum feliciter non tribus in-
tegris annis; nam. anno 1563 Aprilis 21 ex hac lachrimarum vally mi-
gravit.“

Deinde aliæ sequuntur Adnotationes, similis tenoris, ab Anonymo
(Wiburgensis Ecclesiæ Ministro?) concinnatæ:

„A:o 48 (D:ni 1448) obierunt strenui viri Equites Aurati Dn. *Chri-
stophorus Andræ* (Réd. R. Senator & Cancellarius, qui Lubecæ exul
obiit, unde hoc ejus elogium parum expectatum obvenit; vid. DALIN.
l. c. III D. 1 B. VI C. §. 21, p. 356 sq.) artium liberalium Magister,
vir pietate, doctrina & generis claritate perspicuus, Dn. *Ivarus Fle-
mingh*, Dn. *Ericus Flemingh* Decemb. 14, columna & flos Finlandiæ
post Deum & Serenissimum ac Clementissimum - - Regem. Sepultus
est in templo Beristas (l. Pargas, Finlandiæ Australis) Decemb. 19.“

lius *Gregorii Teit*, *Martini* filii, qui exeunte seculo XV
Rector fuit Scholæ, & deinde *Pastor* Ecclesiæ *Aboënsis*?
 De quo cfr. Dni Mag. PET. JOH. ALOPÆI, (R. Gymnasii
 Borgoënsis jam Adjuncti), *Specimen Hist. Literariæ Fennicæ*,
 Ab. 1793 sqq. 4:o editum, Part. II. p. 28 sq.).

R r r r 2

Eri-

„A:o 1546 obiit reverendus pater D. Martinus Lutherus Februa-
 „rii 18 Islebiæ, unde 22 Febr. Wittebergam transfertur & sepelitur in
 „templo arcis.“

„It. Dn. Mag. *Thomas Francisci* Raumenfis in Kyro Tavastie.“

„A:o Dni 1552 April. pars occidentalis civitatis Aboënsis incendio
 „casuali desolata est.“

„A:o Dni 1549 conflagravit incendio casuali tertia (pars) civitatis
 „Aboënsis, quæ vocatur *Måtdjerfvi quarter*, idque contigit Maji 27.“

„A:o 1554 obiit Johannes Fridericus Dux Saxonie.“

„A:o 1554 vir pietate & doctrina clarus *Paulus Juusten* factus est
 „Ordinarius Wiburgensis.“

„Eod. anno ac fil. (leg. die) ingentis eruditionis vir *Michael Agri-*
 „cola factus est Episcopus Aboënsis.“

„A:o 1544 ritu solenni introducta est in urbem Prusiæ *Regium Mon-*
 „tem Academia, Augusti 17.“

„A:o 1541 missus est Juustenus in Rectorem Scholæ Wiburgensem,
 „ibique mansit 2 annis Jedo (includendo?) mensem Junii 20, Oct. 8.

„A:o Dni 1563 missus est *Laurentius Petri* Helsingensis in Recto-
 „rem Scholæ Wiburgensem, suscepitque scholas moderandas die 6 No-
 „vembris. Resignavit A:o 1571, factus Pastor Wiburgensium. Cui suc-
 „cesfit Dn. *Thomas Laurentii Tammelenis* - - -

„A:o Dni 1578 obiit reverendus vir M. *Ericus Härköp* Episco-
 „pus Wiburgensis, Februarii 4, inter 7 & 8 horam vespertinam. Se-
 „peliebatur in summo choro templi ejusdem urbis, sexto die ejusdem
 „mensis. Anima autem in sinu Abrahæ beata vivit.“

„A:o Dni 1580 obiit meus dilectissimus Pater Decemb. 18, inter
 „horam 1 & 2 pomeridianam, humatusque est 21 ejusdem mensis, qui
 „est dies S. Thomæ Apostoli, in summo choro templi Wiburgensis: cujus
 „anima nunc requiescit in sinu Abrahæ.“

Ericus Herkepaus [sive ut ipsam scripsisse nomen suum deprehendimus, *Herchepe* l. *Härkäpää*, quod *Caput Bovis* Fennice significat (780)], qui *Magistri* titulo ille etiam

„A:o restitutæ salutis CDXXCVI (MDXXCVI) excitus est forte
 „fatorum ex hac lachrimosa vita venerabilis vir Dn. *Martinus Winther*,
 „Pastor Wiburgensis, efflavitque animam Martii 14 in crepusculo noctis
 „inter 5 & 6 horam; & 17 die mensis ejusdem in summo choro humatus
 „est, ejus anima cum omnibus sanctis nunc in Ecclesia triumphante ca-
 „nit. Sanctus. Sanctus Dominus Zebaoth.“

(780) *Svetice Orhusvud*; quod *Messenius* (*Chron. Finl. Rhythm.* p. 49.) interpretatur *Urhusvud*, nisi legendum sit *Tjurhusvud*? Cæ-
 „terum *Rhyselius* (*Episcoposc. P. II. p. 54*) dicit, cum natum fuisse in
 „prædio *Herkäpe* (*Härkäpää*) *Paræciæ Nylandensis Perno*: unde cognom-
 „en retinuerit. Sed quod addit, eundem *Scholæ Wiburgensi* tanta cum
 „laude omniumque applausu præfuisse, ut dignus haberetur qui ibidem pri-
 „mum *Archipræpositus*, ac deinde, post mortem *M. Pauli Justen Episcopus*
 „a. 1576 fieret, ac anno demum 1580 obiisse, illud a veritate prorsus est alien-
 „num: nec minus falsum est quod *P. II. p. 347* asserit, *Justenum* licet ab
 „Episcopatu Wiburgensi ad Aboënsē (a. 1563) translatus, tamen il-
 „lius *Dioeceseos* administrationem usque ad mortem suam (a. 1576) reti-
 „nuisse. Successit enim *Justeno* in Episcopatu Wiburgensi mox (a. 1563)
 „*M. Canutus Johannis* (supra p. 45 & 675 fq.) eique brevi mortuo, *M. Eri-
 „cus Härkäpää* a. 1568; qui a. jam 1578 obiit, ut annotatio Auctoris co-
 „ævi, in nota proxime præcedente allata, manifestum reddit. Ad quæ
 „porro illustranda hoc adjungemus initium *Catalogi Episcoporum Wiborgen-
 „sium, ex Actis Palmstöldianis* (*Vol. Carelen T. LXI, p. 533*) descripti:

„*M. Paulus Justen* år 1554 förordnad til Biskop uti Wiborg, och
 „aff Biskoppen uti Sirengås D. Botvido theartil invigt.“

„*Canutus Johannis*.“

„*M. Ericus Härkäpää* (*Herchepe*) Rect. Gymn. (h. e. *Scholæ*), Aboën-
 „sis, blef Biskop uti Wijborg 1568 obiit, 1578 d. 4 Febr. inter 7 & 8 horam
 „vespertinam, & sepeliebatur in summo choro templi Wiburgensis.“

„*M. Ericus Erici Finlandus*, 1583.“

„*M. Oluf Elimæus*, Kyrkioherde vid S. Nicolai Kyrkia uti Stock-
 „holm, förordnad 1618 (d. 16 Julii) at vara Biskop uti Wiborg.“

etiam decoratus, Wittemberga a. 1551 honorifico *Philippæ Melancthonis* testimonio munitus (781) domum rediens, Rector primum Scholæ Aboënsis (a. 1556?) constitutus fuit, ac deinde a. 1563 Episcopus Wiburgensis renunciatus, ubi a. 1578 die 4 Februarii vitam cum morte commutavit.

R r r r 3

M. Nicolaus Magni. Dog 1632.^{cc} &c.

Archipræpositum aliquem Wiburgi primis illis temporibus fuisse, non reperimus. Nec *Herkepæum* Scholæ Wiburgensi præfuisse, serie Rectorum hujus Scholæ in *Annotationibus* nota proxime præcedenti (779) allatis exhibita, vel suspicandi ansam præbet. Neque si ante Episcopatum a. 1568 susceptum, per 12 aut 13 annos Scholæ Aboënsi præfuit, ac ei a R. Johanne III (ut *Magno Principe Finlandiæ*, quæ dignitas ei a. 1556 data) præfectus fuit, Wiburgensem Scholam regere potuit; nisi mox post reditum suum inter a. 1551 & 1556 contigisse, quis docere possit? Cfr. *Fol. Hebd. Ab.* a. 1793. No 1.

(781) In Literis ad R. *Gustavum* commendatitiis, dat. Witeb. Idibus Januar. a. 1551 (apud *CELSIUM Morum. Politico-Ecclesiast. ex Archiv. Palmköld. Ups.* 1750--1753, Cont. I. pag. 19 sq.); ubi scribit: „dedi huic *Erico Herchiepe* Finlandiensi testimonium, ut ejus studia Regiæ Majestati Vestræ commendarem. Vir honestus est & gravis, & cum *Rostochii* virum doctissimum *Arnoldum Burenium* audivisset biennio, postea in hac Academia triennium commoratus, ad studia Latinæ & Græcæ linguæ etiam Ebræam adjunxit, ut rectius enarrare sermonem propheticum posset. Et doctrinam ecclesiæ Dei recte didicit & consensu amplectitur, quam & Suedicæ & nostræ ecclesiæ Christi profitentur. Cumque sciat ad dexteritatem in docendo prodesse philosophiæ cognitionem, etiam harum artium doctrina se instruxit quas Philosophia continet. Nec vero dubito quin Regia Majestas Vestra maxime velit ut passim ecclesiis præficiantur viri honesti, eruditi & moderati. Talem esse hunc *Ericum* Regia M. V. cognoscat. Est & hæc ejus virtus laudanda, quod reditum sibi ad Academiæ concedi orat, ut de multis doctrinarum partibus eruditionem augeat & judicium confirmet.“ &c.

(782) Cfr. Nott. proxime præcedd. 779 & 780. Rectorem autem Scholæ Aboënsis fuisse, atque de illa bene meruisse, Epistola sua docet (cujus exemplum in Collectione sua Monumentorum ad res Patriæ illustrandas pertinentium locuplete ac sæpius nobis laudata servatum, benigne nobiscum communicavit Cel. NORDIN), ad Regem (*Johannem III* sine dubio, ad alium enim referri commode nequit) scripta; ex qua, Dissertationi Dn. M. ALORÆI nuper citatæ, P. I, p. 22 sq. inserta, hæc excerpanda hoc loco duximus: „Vestra Majestas ante duodecim aut tredecim annos me in Rectorem Scholæ Aboënsis constituit, cui pro mei ingenii mediocritate sic profueram, ut ecclesia fideles & idoneos adhuc ministros habeat, mei Reatoratus tempore institutos, quamvis malevoli meam quamlemuncunq; diligentiam & exultimationem calumniis sæpe obscurare tentarunt. Nec porro lateat Vestram Majestatem, quod ante biennium cæpi tradere juventuti initia Græcæ linguæ, quod studium intellexi non prorsus inane esse in nonnullis auditoribus; malevoli autem metuentes, ne aliquid gloriæ aut exultationis hujusmodi conatus mihi parerent, statim cæperunt quarere occasiones removendi me ab officio Scholæ administrandæ. Itaque hoc currenti anno ex insidiis adorti, ab officio Reatoratus me removerunt, constituto alio quodam neophyto sacerdote in Rectorem, non data mihi alia provisione. Nunc igitur incertis sedibus vagabundus sine officio & beneficio erro. Hanc gratiam pro molestiis, quas sustinui in puerorum institutione, toto illo tempore quo Rectoris officio fungebar, reddiderunt. Vehementer & studiose Vestram Majestatem supplex imploro, ut mihi decernat administrationem officii apud Aboënses, nimirum in hunc usum & finem, ut publi Scholasticæ, quæ ibi musas colit, initia Græcæ linguæ discendæ tradam, sicut cæpi cum adhuc Rectoris officio fungerer; nec puto piis & eruditis ecclesiæ doctoribus alienum videri a recta & sana juventutis institutione, statim ab ipsa prima ætate, quando juniores Latine discere incipiunt, simul etiam Græci sermonis cognitionem paullatim eis instillari. Hæc enim consuetudo in Scholis particularibus Germaniæ, ubi respublicæ & ecclesiæ sunt recte institutæ, servatur, ut pueri discentes Latinam Grammaticam, statim etiam imbuantur in Græca. Postremo Vestram Majestatem oro, ut reditus quos hactenus a Vestræ Majestatis munificentia habueram, adaugeat: quia parva illa accidentia, ut didactra quæ a Scholasticis Rector sublevare solet, postquam ab officio Rectoris remotus sum mihi adempta sunt.“ Literas has sub exitu a. 1568 fuisse scriptas, quo R. Johannes scepra (mense Septembri exeunte) capessivit, indubium videtur; siquidem hoc eodem anno Herkepæus sedi Wiburgensi admotus fuit,

mutavit (782).

Jacobi Teitti fata incognita nobis sunt (783). De

ME.

ac initio literarum Deo gratias agendas autumat, quod Regem ex angustis liberaverit & in gradum majestatis restituerit; addens: nisi enim: *Vestra Majestas sic nobis nunc restituta fuisset, & belli præsentis incendium extinxisset, metuendum, ne ruinis & dissipationibus majoribus respublica Svedica labefactata & tandem eversa periret.* Neque credibile est *Herkepæum*, qui officio privatus eodem quo has literas exaravit anno fuerat, diu cunctatum ex quo Rex (cui & idem officium, ante 12 aut 13 annos sibi collatum, & stipendium, ut videtur extraordinarium, accepta debuit) solum occupavisset, quin de injuria sibi facta apud eum quereretur, atque restitutionem muneris adempti peteret. Quos ille inimicos habuerit, quorum malitia officium perdididisset, ipso tacente conicere non valemus. *Paulus* quidem *Junsten* Episcopalem tenuit dignitatem; sed neque illam pravitatem ac barbariem in viro egregio suspicari facile licet, neque in potestate fuisse Episcopi credi potest, Rectorem privare munere quod *Civilis Magistratus beneficio ac diplomate* acceperat; probabilius habeas, a Reg. *Erici* Præfectis, ut nimii fortassis in Ducem *Johannem* affectus suspectum, *Herkepæum* (æmulis suis instigantibus) fuisse ab officio remotum? Unde nec est improbabile, eundem postea a Rege, cum in fidei remunerationem, tum in passæ injuriæ reparationem, in sedem *Wiburgensem* fuisse eVectum: cf. *Fol. Hebd. Ab. a. 1793*; No I. Neque quis *neophytus* ille fuerit sacerdos, quem in nostri locum hujus inimici surrogaverant, expiscari valemus; utpote cum seriem Rectorum qui inter *Junstenum* & *Christianum Agricolam* Scholæ Aboënsi præfuerunt, haud teneamus. Singulare autem est, introductum a viro meritisimo in Scholam suâ um linguæ Græcæ (cujus tamen nonnili initia tradere juventuti cæperat) invidiam ei inprimis conlasse! Hujus igitur linguæ cognitio ad illud usque tempus neglecta prorsus in Finlandia fuerat! Quid igitur de *Hebræa* putabimus, cujus nec illius *Herkepæum* fuisse imperitum, ex allato supra (not. 780) testimonio *Melanchthonis* didicimus?

(783) Non enim permittit ratio temporum, eundem putare *M. Jacobum Finnonem*, qui circa finem sæculi XVI:ti & initium XVII:mi; primum Scholæ & deinde Ecclesiæ Urbicæ Aboënsi præfuit, ac *Precum for-*